

INNOVATSION YO‘LLAR: HUQUQ, IQTISODIYOT VA TEXNOLOGIYA CHORRAHASIDA

MAVZUSIDAGI XALQARO
ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

13-may 2026-yil

Toshkent

TASHKENT INTERNATIONAL UNIVERSITY

**“INNOVATSION YO‘LLAR: HUQUQ, IQTISODIYOT VA TEXNOLOGIYA
CHORRAHASIDA”
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya**

TO‘PLAMI

СБОРНИК

**тезисов Международной научно-практической конференции на тему
«ИННОВАЦИОННЫЕ ПУТИ:
НА ПЕРЕСЕЧЕНИИ ПРАВА, ЭКОНОМИКИ И ТЕХНОЛОГИЙ»**

COLLECTION

**of theses of the International Scientific and Practical Conference on the theme
“INNOVATIVE PATHWAYS:
AT THE INTERSECTION OF LAW, ECONOMICS AND TECHNOLOGY”**

TOSHKENT – 2026

bilsa, tyutor bolaga sinf hayotiga qo‘shilishga yordam bersa, sinfdoshlari esa farqlarni begonalashish sababi emas, norma sifatida qabul qilsa. Bunday tizimni qurish vaqt, resurslar va siyosiy irodani talab qiladi – ammo to‘liq segregatsiya ko‘rinishidagi muqobil yo‘l qimmatga tushadi: ham to‘liq ijtimoiylashtirishdan mahrum bo‘lgan buzilishlari bo‘lgan bolalarning o‘zi uchun, ham shu orqali o‘z ichida farqni qadriyat sifatida qabul qilolmasligini qayta ishlab chiqarayotgan jamiyat uchun.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. World Health Organization. Intellectual Disability. Geneva: WHO, 2023.
2. UNESCO. The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education. Paris: UNESCO, 1994. 47 p.
3. BMTning Nogironlar huquqlari to‘g‘risidagi konventsiyasi (2006). 24-modda. O‘zbekiston Respublikasi tomonidan 2021 yilda ratifikatsiya qilingan.
4. Ekjanova E.A., Reznikova E.V. Integratsiyalashgan ta‘lim asoslari. M.: Drofa, 2019. 286 b.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 13-oktabrdagi PP-4860-son “Maxsus ta‘lim ehtiyojlari bo‘lgan bolalar ta‘lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Qarori. Toshkent, 2020. URL: <https://lex.uz/docs/5044745>
6. Inklyuziv ta‘lim: joriy o‘zgarishlar va rivojlanish yo‘nalishlari // O‘zbekiston Bosh Konsulxonasi (Aktau shahri). 2024. URL: <https://uzconsulate-aktau.kz/en/2024/uzbekistans-inclusive-education-current-changes-and-development-directions/>

DIPFEYK TEXNOLOGIYASI ORQALI SODIR ETILADIGAN HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

U.I.Mirzatillayev

O‘zbekiston Respublikasi Kriminologiya
tadqiqot instituti bosh ilmiy xodimi,
y.f.b.f.d (Phd)

A.P.Turayev

O‘zbekiston Respublikasi Kriminologiya
tadqiqot instituti yetakchi ilmiy xodimi

So‘nggi yillarda sun‘iy intellekt texnologiyalari jadal rivojlanib, ularning imkoniyatlari kengayib bormoqda. Shu bilan birga, mazkur texnologiyalar jinoiy maqsadlarda qo‘llanilayotgani ham kuzatilmoqda. Xususan, insonning yuz va ovozini ishonchli tarzda sintez qilish imkonini beruvchi deepfake texnologiyasi jamoat arboblari taqlid qilish, firibgarlik, tovlamachilik, shaxsiy ma‘lumotlarni o‘g‘irlash va hatto milliy xavfsizlikka tahdid tug‘dirishda qo‘llanila boshladi.

Jinoyatchilikka qarshi kurashish sohasidagi xorijiy tajriba tahlili bugungi kunda rivojlangan xorijiy mamlakatlarda sun‘iy intellekt yordamida sodir etiladigan jinoyatlar va huquqbuzarliklar keng tarqalayotganligini ko‘rsatmoqda.

So‘nggi vaqtlarda sun‘iy intellekt yordamida insonning yuz va ovozini sintez qilgan holda ishonchli bo‘lmagan ma‘lumotni yaratish va tarqatish imkonini yaratuvchi Deepfake texnologiyasini qo‘llash ko‘payib bormoqda.

Deepfake birinchi marta ommaviy ravishda 2017-yilda Barak Obama va Mark Sukerberg kabi jamoat arboblari ishtirokidagi videolar internetda paydo bo‘lgach qo‘llanila boshlangan⁶⁴.

Sun‘iy intellekt vositalaridan barchaning foydalanish imkoniyati mavjudligi sababli ushbu texnologiyadan shaxsiy ma‘lumotlarni o‘g‘irlash, firibgarlik, ma‘lumotlar maxfiyligi va

⁶⁴ <https://www.washington.edu/news/2017/07/11/lip-syncing-obama-new-tools-turn-audio-clips-into-realistic-video/>

intellektual mulk huquqlarini buzish, milliy xavfsizlikka tahdid kabi jinoyi maqsadlarda foydalanila boshlandi.

Janubi-sharqiy Osiyoda IT-mutaxassislaridan foydalanadigan jinoyi guruhlar mazkur texnologiyadan jamoat arboblarga taqlid qilish, dezinformatsiya tarqatish va tovlamachilik qilishda foydalanishgan.

2022 – 2023 yillar davomida Osiyo-Tinch okeani mintaqasida deepfake holatlari 1 530 foizga foizga oshgan va bu dunyoda Shimoliy Amerikadan keyin ikkinchi o‘rinda qayd etilgan.

Deepfaking Osiyo-Tinch okeani mintaqasida eng yuqori o‘sishi Vyetnam (25,3 %), Yaponiya (23,4%) va Filippinda (4 500 %) kuzatilgan⁶⁵.

2023-yil dekabr oyida kriptoalyuta va investitsiya mahsulotlarini targ‘ib qilish maqsadida Singapur bosh vaziri va bosh vazir o‘rinbosarining sun‘iy intellekt yordamida yaratilgan videolari internetda tarqatildi.

2022-yil fevral oyida Tailandda bir guruh shaxslar tovlamachilik maqsadida videoqo‘ng‘iroqlarda politsiya xodimlariga taqlid qilish uchun deepfake ishlatgan.

2024-yil fevralida transmilliy kompaniyaning Gonkongdagi ofisi o‘zini kompaniyaning bosh moliyaviy direktori sifatida namoyon etgan chuqur soxta videokonferensiya tufayli 25,6 million dollar yo‘qotgan.

Shuningdek, ma‘lumotlarga ko‘ra, 2023-yilda deepfake yordamida sodir etilgan jinoyatlar 2022-yilga nisbatan 10 barobarga oshgan.

Ushbu jinoyatlarning asosiy qismi kriptoalyuta operatsiyalariga (88 %), shuningdek, moliyaviy texnologiya kompaniyalariga (8 %) qaratilgan.

Bundan tashqari, biometrik identifikatsiyadan foydalanish imkoniyatining paydo bo‘lishi undan jinoyi maqsadlarda ham foydalanish uchun sharoit yaratmoqda:

– jinoyatchilar skaner qurilmalar orqali jabrlanuvchining shaxsiy va moliyaviy ma‘lumotlariga kirish imkonini ega bo‘lmoqdalar;

– sun‘iy intellektdan bolalarning jinsiy zo‘ravonligi haqida materiallar yaratish uchun ham qo‘llanilmoqda.

Janubiy Koreyada jinoyatchilar voyaga yetmaganlar ishtirokida kontent yaratish uchun deepfake texnologiyasidan foydalangan, 2023-yil sentyabr oyida Koreya sudi birinchi marta jinsiy zo‘ravonlik sahnalarini o‘z ichiga olgan bolalarning real tasvirlarini yaratishda sun‘iy intellektdan foydalangan shaxsga jazo qo‘llagan.⁶⁶

So‘nggi paytlarda sun‘iy intellekt bilan bog‘liq jinoyatlarga qarshi kurashish sohasida xorijiy davlatlar muayyan tajriba shakllandi. Xususan:

Janubiy Koreyada dipfeyk yordamida tayyorlangan seksual kontentlarni tarqatishganlik (5 yilgacha) shuningdek, sotish, sotib olish va saqlaganlik uchun (3 yilgacha) qamoq yoki jarima jazolari mavjud.

Fransiyada 2024-yilda SREN qonuni (“Sécurité et Régulation de l’Espace Numérique”) qabul qildi. Unda shaxsning ruxsatisiz yaratilgan yoki tarqatilgan dipfeyk kontentlarga qarshi maxsus normalar mustahkamlandi. Misol uchun, sun‘iy intellekt yordamida shaxsning ovozi yoki suratidan ruxsat olinmay ishlab chiqarilgan vizual yoki ovozli kontentni tarqatganlik uchun 1 yilgacha qamoq yoki 15 000 yevrogacha jarima. Bu ma‘lumotlar internetdagi platformalar orqali tarqatilsa, 2 yilgacha qamoq yoki 45 000 yevrogacha jarima, xususan, seksual dipfeyklar uchun

⁶⁵ Sumsb. (2023). *Identity Fraud Report 2023: The rise of deepfakes and AI-powered scams*. Sumsb. sumsub.com

⁶⁶ Bae, G., & Yeung, J. (2023, September 27). *South Korea has jailed a man for using AI to create sexual images of children in a first for country's courts*. CNN. <https://www.cnn.com/2023/09/27/asia/south-korea-child-abuse-ai-sentenced-intl-hnk>

jazo yanada qattiqlashtirilgan buning uchun 3 yilgacha qamoq yoki 75 000 gacha jarima qoʻllaniladi⁶⁷.

Yevropa ittifoqi mamlakatlarida kompaniyalar salomatlik, xavfsizlik, inson huquqlari, demokratiya va qonun ustuvorligini taʼminlash uchun sunʼiy intellektdan qanday foydalanish boʻyicha standartlar tizimi joriy etilgan, xususan **Digital Services Act (DSA)** qonunchiligida internet platformalaridagi zararli yoki noqonuniy kontentlarni olib tashlash va tarqatmaslik boʻyicha masʼuliyat yuklatilgan⁶⁸;

Angliyada 2023-yilda qabul qilingan qonunchilik hujjati (*Online Safety Act*) doirasida shaxsiy intim fotosurat, videolarni ruxsatsiz tarqatish masalalariga yuridik jazo belgilangan. Dipfeyk bu turdagi kontent sifatida qabul qilinmoqda. Yangi qonun loyihasida ruxsatsiz yaratilgan seksual dipfeyklarni yaratish va tarqatish alohida jinoyat sifatida belgilanmoqda;

AQSHda 2025-yilda “TAKE IT DOWN Act” qonuni qabul qilindi. U ruxsatsiz intim kontent, sunʼiy intellekt tomonidan yaratilgan dipfeyklarni tarqatganlik uchun javobgarlikni belgiladi. Shtatlar darajasida Tennessi, Luiziana, Floridada deepfake materiallarini tarqatish yoki foydalanish uchun jinoiy javobgarlikni belgilaydigan normalar mavjud⁶⁹.

Shuningdek, AQSHda sunʼiy intellektdan foydalanishni tartibga soluvchi qonun loyihalari ishlab chiqilmoqda, shu maqsadda yirik kompaniyalar rahbarlari undan sunʼiy intellektdan foydalanish qoidalarini muhokama qilish va ishlab chiqish uchun kengashlarga birlashishgan;

Osiyo-Tinch okeani mintaqasi mamlakatlarida sunʼiy intellekt texnologiyasini tartibga solish boʻyicha ishlar olib borilmoqda, ammo dunyoda bu muammolarni hal qilishda yagona yondashuv mavjud emas;

Rossiyada 2024-yil may oyida chuqur soxta texnologiyalardan jinoiy maqsadlarda foydalanish uchun jinoiy javobgarlikni belgilovchi qonun loyihasi ishlab chiqilib, Davlat Dumasiga kiritilgan⁷⁰;

Jinoyat kodeksining moddasiga qarab 1,5 million rublgacha jarima yoki 7 yilgacha ozodlikdan mahrum qilish nazarda tutilgan.

Xitoyda foydalanuvchining rozilgisiz deepfake yaratish taqiqlangan va sunʼiy intellekt tomonidan yaratilgan kontent aniq identifikatsiyani talab qiladi;

2019-yildan beri Xitoyda mobil yuzni aldash ilovalari Zao va Avatarifydan foydalanish taqiqlangan⁷¹.

Avstraliya IT-kompaniyalaridan sunʼiy intellekt tomonidan yaratilgan kontentni alohida belgilashni talab qiluvchi koʻrsatmalar ishlab chiqmoqda;

Tailand, Filippin, Malayziya va Singapurda sunʼiy intellektdan foydalanishni qamrab oluvchi maxfiy qonunlar mavjud.

Shuningdek, yirik global kompaniyalar sunʼiy intellekt yordamida yaratilgan media-kontentni aniqlash imkonini beruvchi dasturlar ustida ishlashmoqda.

Masalan, Intel kompaniyasi birinchi marta real vaqt rejimida faylni inson yoki sunʼiy intellekt tomonidan yaratilganligini tahlil qiluvchi detektorni ishga tushirdi.

⁶⁷ Loi n° 2024-449 du 21 mai 2024 visant à sécuriser et à réguler l'espace numérique (SREN). *Légifrance*. Consulté sur: legifrance.gouv.fr

⁶⁸ Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act). [european.eu](https://european-council.europa.eu/media/e3001238/1/20240613_IPC_REGULATION_en.pdf).

⁶⁹ U.S. Congress. (2024). *S.4569 - TAKE IT DOWN Act*. 118th Congress. Available at: [congress.gov](https://www.congress.gov/bills/118/s/4569).

⁷⁰ Законопроект № 631167-8 «О внесении изменений в Уголовный кодекс Российской Федерации» (в части установления ответственности за преступления, совершенные с использованием технологий искусственного интеллекта). *Система обеспечения законодательной деятельности*. duma.gov.ru.

⁷¹ Cyberspace Administration of China (CAC). (2019). *Provisions on the Administration of Online Information Video Services*. Available at: [chinalawtranslate.com](https://www.chinalawtranslate.com).

Microsoft, Optic, Sentinel, Reality Defender va Attestiv kabi kompaniyalar media-kontentni aniqlash uchun shunga o'xshash platformalar ustida ishlashmoqda.

O'zbekistonda ham sun'iy intellektdan foydalangan holda huquqbuzarlik va jinoyat sodir etishga urinishlar ko'paymoqda.

Ijtimoiy tarmoqlar va Telegram kanallarida O'zbekistonda mashhur bo'lgan shaxslarning deepfakelari paydo bo'lmoqda (Bosh vazir, xonanda Rayxon, O'FA vitse-prezidenti R.Ermatov, Toshkent shahar sobiq hokimi J.Ortiqxo'jayev, tadbirkor A.Usmonov va boshqalar).

Qoida tariqasida, ular o'z xabarlarida ma'lum to'lovlarni va'da qilishadi, tez daromad olishni taklif qilishadi yoki ba'zi loyihalarga pul sarflashga chaqirishadi.

Yaqin kelajakda sun'iy intellektning faol rivojlanishi O'zbekistonda ham undan foydalangan holda sodir etiladigan jinoyatlar ko'payishiga olib kelishini prognoz qilish mumkin.

Ushbu yo'nalishda sodir etiladigan jinoyatlarning barvaqt oldini olish uchun sun'iy intellekt texnologiyasidan foydalanishni tartibga solishga qaratilgan samarali mexanizmlarni ishlab chiqish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Xususan:

1) sun'iy intellektdan jinoiy maqsadlarda foydalanishga qarshi kurashish bo'yicha ilg'or xorijiy davlatlarning (*Tailand, Singapur, Janubiy Koreya, AQSH, Rossiya*) tajribasini bevosita o'rganish.

2) sun'iy intellektga oid barcha me'yoriy-huquqiy hujjatlarni inventarizatsiyadan o'tkazish, tahlillar asosida aniq mexanizmlar va yechimlarni ishlab chiqqan holda tegishli qonunchilikka o'zgartirish va qo'shimchalar kiritishni nazarda tutuvchi normativ-huquqiy hujjat loyihasini ishlab chiqish;

3) soxta multimediani aniqlash va tanib olishga qaratilgan mahalliy sun'iy intellekt platformasini yaratilishi lozim;

4) jinoyat va huquqbuzarlik, ayniqsa, uzoq muddatda jamiyatni jinoiy ekspluatatsiya va texnologik zarardan himoya qilish uchun sun'iy intellektdan foydalangan holda sodir etilayotgan firibgarlik, to'lamachilik va boshqa huquqbuzarlik shakllari haqida jamoatchilik xabardorligini oshirish dasturini ishlab chiqish kerak.

Dipfeyk texnologiyalari zamonaviy axborot muhitida keng qo'llanilayotgan bo'lib, ularning ijobiy imkoniyatlari bilan bir qatorda, jinoiy va huquqbuzarlik maqsadlarida qo'llanilishi jiddiy xavf tug'dirmoqda. Ushbu texnologiya orqali shaxs sha'ni va qadr-qimmatiga putur yetkazish, firibgarlik, tovlamachilik, axborot xavfsizligiga tahdid solish kabi holatlar ortib bormoqda.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, dipfeyk orqali sodir etiladigan huquqbuzarliklarning oldini olishda kompleks yondashuv zarur. Jumladan, huquqiy bazani takomillashtirish, dipfeyk kontentni aniqlashga qaratilgan zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etish, huquqni muhofaza qiluvchi organlar salohiyatini oshirish, shuningdek, aholining mediasavodxonligini kuchaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu bilan birga, xalqaro tajribani o'rganish va uni milliy qonunchilikka implementatsiya qilish, internet platformalar va ijtimoiy tarmoqlar mas'uliyatini oshirish ham profilaktikaning samaradorligini ta'minlaydi.

Xulosa qilib aytganda, dipfeyk texnologiyasi orqali sodir etiladigan huquqbuzarliklarga qarshi kurashish va ularning profilaktikasini takomillashtirish faqatgina huquqiy chora-tadbirlar bilan cheklanib qolmasdan, balki texnik, tashkiliy va ijtimoiy mexanizmlarni uyg'unlashtirish orqali amalga oshirilishi lozim. Bu esa jamiyatda axborot xavfsizligini ta'minlash va fuqarolar huquq hamda erkinliklarini himoya qilishda muhim omil hisoblanadi.